

utánjárásának, agitációjának köszönheti s bámulatos munkaerejét a mai nehéz viszonyok közt páratlan áldozatkészséggel, teljesen önzetlenül szentelte ennek a nagy munkának, kétségkívül szívesen vesz minden olyan megjegyzést, mely a katalogus tökéletesbülésére vezet.

Művére VÖRÖSVÁRY jogos büszkeséggel tekinthet s kétségtelen, hogy a rendkívüli gyakorlati érzékkel egybeállított jegyzék nagyban fogja fokozni a máris szép forgalmú könyvtár használatát. GULYÁS PÁL.

D'Ancona, Paolo: *La miniatura fiorentina (Secoli XI—XVI)*. Firenze, MCMXIV. Leo S. Olschki (Tipogr. Giuntina). 2-r. Két kötet 300 példányban: VIII, 109, 7 l., 109 tábla és egy színes címkép; 8, 941, 1 l.

Paolo d'ANCONA egyik legszorgalmasabb s legtájékozottabb kutatója a firenzei miniatura festészet történetének, mely sokáig talán legelhanyagoltabb ága volt az olasz műtörténetnek. Az előmunkálatok sorából d'ANCONA méltán emeli ki Gaetano MILANESI dolgozatait, de egyúttal rámutat legfőbb hibájára, a stilkritikai szempont teljes mellőzésére, pedig a legtöbb esetben épen ez az egyetlen eszköz, mellyel a művek szerzőségére világosságot deríthetünk. Maga d'ANCONA bőven élt ezzel az eszközzel jelen munkájában s ha megállapításait részben talán meg is döntik a későbbi kutatók — maga d'ANCONA is sok esetben csak másodkézből, közvetlen autopszia nélkül dolgozott — műve, mint a legelső teljességre törekvő összefoglalás a firenzei miniatura kérdésének egyik legfontosabb forrásműve, valóságos leltára marad.

Pazar tipográffiával kiállított műve két kötetre oszlik, az elsőben pragmatikusan feldolgozza az általa rendkívül szorgalommal egybehorodott anyagot és sikerült fénynyomatokban közöl száznál több hasonmást. E kötet élén egy színnyomatú hasonmást találunk, mely azonban épen nem válik az olasz sokszorosító technika előnyére. Ily pontatlanul kidolgozott háromszínynyomást legfeljebb kalendáriumokban várna az ember s nem egy ily drága díszmunkában. Az eredeti színhatását nemcsak hogy nem adja vissza tökéletesen, hanem egyenesen meghamisítja. — A második s az elsőnél jóval terjedelmesebb kötet időrendben, illetve művészek szerint csoportosítva adja a d'ANCONA által ismert firenzei kodexek díszének többé-kevésbé részletes leírását, nem egyszer másodkézből merítve adatait. A leíró rész 1717 sorszám alatt ugyanannyi kéziratról tájékoztat. A nagy szám dacára a lajstrom korántsem teljes, így pl. a thorni Korvin-kodex, vagy a M. N. Múzeumban lévő NAGYLUCEI

Orbán-féle psalterium nem szerepel benne, hogy csak két, e folyóiratban bőven leírt s így közismert darabot említsünk.

A firenzei minatura-festészet kezdete meglehetősen homályos. A XI—XII. században a műipar ez ága még teljesen a régi bizánci s más tradíciók béklyóiba volt verve s lokális jellemvonások a hagyomány súlya alatt még nem tudtak kifejlődni. Az ezen korabeli kodexek festészeti szempontból különösen jellegzetes helyi vonásokat még nem tüntetnek fel s csakis azokra nézve állapíthatjuk meg minden kétséget kizárólag a készítés helyét, amelyek keletkezési körülményeit ismerjük. Robert DAVIDSON ezt több Firenzében készült XI. és XII. századbeli kéziratra kimutatta. A legrégebb sorokban az a *Psalterium*, melyet a marturi Szent Mihály templom apátja, JÁNOS készíttetett a XI. század vége felé. E kodex legsikerültebb miniaturái főleg a gazdag ornamentikában keresendők, míg az alakok kifejezéstelenek, merevek és egészen konvencionálisak. Stiliztikai szempontból rokon vele a Laurenziana egy *Psalteriuma*, melyet MÁRIA LUJZA etrusiai királyné adományozott 1806-ban a könyvtárnak. Sokkal kétségesebb annak a *Szentírásnak* a firenzei eredete, mellyel d'ANCONA megnyitja publikációinak sorát. Az, hogy ez a XI. század közepéről való kézirat már régóta a Laurenziana tulajdona, éppen nem bizonyít a firenzei eredet mellett, mert mint maga d'ANCONA is beismerte, több Rómában és Münchenben őrzött egykori, de éppen nem kétségtelenül firenzei származású kézirattal rokon stilisztikai vonásokat mutat fel. Ugyanilyen gyenge lábon áll a katalógus 4. és 5. száma alatt felsorolt két, jelenleg firenzei tulajdonban lévő kézirat firenzei származása a XII. század elejéről.

Csupán a XIII. század terméséből lehetett néhány kéziratot némi valószínűséggel Firenzébe lokalizálni. Az antik reminiscenciák a képes ábrázolásokban rendkívül szórványosak, a disztésben pedig máris jelentkeznek azok a groteszk elemek, melyeket *drólerie*-knek szokás nevezni s amelyek a XIV. század művészetére annyira jellegzetesek. E korszak művészeire, akik szinte kizárólag a szerzetesek soraiból kerültek ki, az is jellemző, hogy rendkívül szerették az egész kis-méretű ábrázolásokat, aminek a jelenetek túlsúfoltsága és az alakok egészen konvencionális kivitele a következménye.

Igazi virágzásra azonban a firenzei minatura-festészet csakis a XIV. század második felében jutott. Az első évtizedekben csakis a múlt század hibrid művészetete tengődött. Bizonyos változatosság azonban már ezekben az évtizedekben is tapasztalható, mivel a Biblia s egyéb

szent szövegek mellett már irodalmi jellegű művek illusztrálásával is foglalkoztak. Jobbára kis allegorikus alakok és a szerző vagy fordító mellképei szerepelnek a kodexekben. Az arcképek nem portraitszerűek s az ábrázoltak könyvvel kezükben, korabeli doktori ruhába öltöztetve jelennek meg. A lapszéli díszek vörös, zöld és kék színben pompáznak s a lap három vagy mind a négy peremére kiterjednek. Készítőik nevét egyáltalán nem ismerjük, csoportosításukat d'ANCONA az ábrázolás finomsága és tárgyköre szerint kísérlette meg. Az egyházi tartalmú könyvek egyik legnépesebb csoportja (119—122. sz.) a firenzei Santa Maria Nuova kolostorból került a Museo di San Marcoba. Keletkezésük a XIV. század első felére tehető, készítőjük valószínűleg sienai származású. Körülbelül ugyanerre a korszakra esik a Laurenziana egyik bencés *Breviarium*-a (32. sz.), egyik *Antiphonale*-ja (52. sz.) és egyik *Missale*-ja (95. sz.). Mindhárom a korszak legjobb termékei közé tartozik s különösen a legutóbb említett válik ki díszítésének gazdagságával. Különös figyelmet érdemel Zuccherio BENCIVENNI *Esposizione del Pater Noster* c. művének a firenzei Biblioteca Nazionaleban őrzött kézírata (112. sz.), mely a XIV. század egyik legjobb terméke s talán a legelsőek egyike, melyek díszítésében francia hatás is kimutatható.

A kodexek egy másik csoportja népies jellegével tűnik ki. Ezeknek kezdetleges művészei főleg világosságra, könnyen érthetőségre törekcsenek. Kedvelt tárgyak e korszak Firenzében legnépszerűbb szentje, MARGIT szűz és vértanú élete, továbbá a népies legendagyűjtemények és *Passionalék*. Négy ilyen könyvecske van még ma is a firenzei könyvtárakban. Ugyancsbe a népies csoportba tartozik, bár egészen más tárgykört dolgoz fel a Biblioteca Riccardiana élénken színezett, de gyöngén megrajzolt képecskékkal díszes *libro delle gabelle fiorentine*-je (117. sz.). Művészi és törtóriai szempontból különösen becses a Laurenzianának «terménykereskedő» (Biadaiolo) néven emlegetett kézírata; Domenico LENZI *Specchio umano* c. műve (42. sz.). Az ebben a könyvben található nagyobbcszású jelenetek hű képet nyújtanak a XIV. századbeli Firenze mindennapi életéből. Főleg az építészeti rész s a háttér kivitele nagyszásúsú, míg az emberi alakok ábrázolása aránytalan, szögletes, de az arcok igen élénken és híven tükrözök vissza a személyek lelkiállapotát.

A különböző irányok hatása alatt álló firenzei iskola csakis a XIV. század vége felé ölt határozott jelleget a Santa Maria degli An-

gioli rendházában virágzott műhely termékein. Ez iskola termékeit egész a legutóbbi évekig LORENZO szerzetes műveinek szokták tekinteni, de a dolgozatok gondos megvizsgálása arról győzte meg d'ANCONA-t, hogy csakis egy kis részük került ki az ő ecsetéből, míg a többség a munkatársak és tanítványok egész sora közt oszlik meg. A jeles kamaldoli szerzetes, mint O. SIRÉN 1905-ben kimutatta, első művészi nevelését Sienában nyerte s 1391-ben, alig 20 éves korában tette le a szerzetesi fogadalmat. LORENZO elsősorban festő volt s miniatúráiban is erősen megérezik a nagy művészetnek a nyoma. A Santa Maria degli Angioli rendházából fennmaradt kodexek ma mind a Laurenzianában vannak. A csoport legrégebb tagja (129. sz.) 1370—1371 közt készült s világosan több kéz munkája. Ugyancsak legalább három kéz dolgozott azon az 1409-ből datált *Diurnum dominicalé*-n, melyet LORENZO-nak tulajdonít a hagyomány (130. sz.). Okiratok tanúsága szerint LORENZO 1412—1413-ig a firenzei Santa Maria Nuova templom részére miniált néhány *Antiphonalé*-t. Ezek a nagyméretű énekeskönyvek ma a Museo del Bargelloban vannak s ugyancsak kollektív munka termékei, melyekben nehezen lehet pontosan megállapítani LORENZO részét. D'ANCONA a katalógusában 145. sz. alatt szereplő kézirat hét miniatúráját s a 146. sz. egész disztítését tulajdonítja neki.

Meglehetősen részletesen foglalkozik szerző a DANTE *Divina Comediá*-ját illusztráló firenzei kodexekkel, bár maga is beismeri, hogy művészi szempontból egyikük sem bir nagyobb jelentőséggel. Fejtegetéseit bátran mellőzhetjük.

A firenzei miniatúra, ellentétben a festészettel, még a XV. század folyamán is sokáig a régi nyomokon halad. A renaissance szabadabb fuvalma sokáig nem tudott behatolni a régi hagyományok bőrtönébe zárt miniatúra-művészetbe. Néhány ritka kivételt nem tekintve, a miniatúra csupán a klastromokban virágzott s szinte kizárólag az Egyház dicsőítésére irányult. Változás ezekben az állapotokban csakis a század hatodik évtizedében tapasztalható. A zárdai munka e tömege jórészt névtelen, csupán egyik-másik kötet tulajdonítható a bejegyzések, vagy okmányok alapján névszerint is ismeretes művészeknek. Így pl. a Laurenziana egy négykötetes *Lectionarium*-át állítólag BARTOLOMMEO és GIOVANNI DI ANTONIO testvérek miniálták (224—227. sz.). Irodalmi kéziratok illusztrálása ebben a korban is igen szórványos; a fordulat ezen a téren is csupán a század második felében állott be.

E második félszázadot, mely joggal a firenzei miniatúra arany-

korának nevezhető, szerző a firenzei kézirat kereskedelemre vonatkozó adatok összegezésével vezeti be.

A kéziratkereskedést a XV. század közepében a papirkereskedők bonyolították le, akik a közvetítők szerepét töltötték be a kéziratok előállítói és kedvelői között. A papirkereskedők boltja volt az írók és irodalomkedvelők találkozóhelye. Valamennyi közt a legtekintélyesebb VESPASIANO DA BISTICCI (1421—1498) üzlete volt, akit VOIGT méltán nevez az első modern szabású könyvkereskedőnek. Vele álltak összeköttetésben a kor legkiválóbb amatőrjei, az urbinói, ferrarai, pesaroi hercegek, a MEDICI-ek stb. Főleg a MEDICI család foglalkoztatta erősen VESPASIANO-t. Az idősebb Cosimo, majd fiai Piero és Giovanni a fényesen miniált kéziratok egész sorát szerezték meg tőle. A könyvgyűjtés szenvedélye azonban Lorenzo il Magnifico alatt érte el a deklójét, aki főleg GHERARDO és ATTAVANTE műveiért rajongott. Egy másik firenzei család, amely a bibliofiliára sokat áldozott, a SASSETTI család. Főleg Francesco SASSETTI, a MEDICI-ek kereskedelmi ügynöke áldozott sokat erre a költséges szenvedélyre. A tulajdonában lévő kodexek számát 67-re becsülik s beszerzési költségük egy kései unoka feljegyzése szerint meghaladta a 800 frtot. Hazánkból VITÉZ János, HASZNOS György és JANUS PANNONIUS tartoztak VESPASIANO rendes üzletfelei sorába. MÁTYÁS királynak összeköttetése VESPASIANO-val némileg kétséges, mert az ügyes kéziratkereskedő ügyfeleit dicsőítő életrajzgyűjteményében neki nem szentel egy fejezetet s ha kénytelen itt-ott mellékesen megemlíteni a nevét, ezt határozottan hüvös modorban teszi. HEVESY Andornak azt a következtetését, hogy MÁTYÁS királynak talán Francesco SASSETTI volt a közvetítője, d'ANCONA elveti, mert az a néhány Korvin-kodex kolofonjában előforduló kifejezés: «*Franciscus Sassetus Thomae filius florentinus civis facundum curavit*», melyre HEVESY föltevését építi, több oly SASSETTI-féle kéziratban is előfordul, mely SASSETTI saját használatára készült s épen nincs kizárva, hogy a SASSETTI-ra vonatkozó adatokat tartalmazó Korvin-kodexek a kereskedő halála után kerültek a királyi gyűjteménybe.

D'ANCONA ezután rövid áttekintést nyújt azokról a kéziratokról, amelyek kétségkívül, vagy nagy valószínűséggel VESPASIANO boltjából kerültek a könyvkedvelők gyűjteményeibe. Majd rátér a kiválóbb miniatorok jellemzésére. Mindenekelőtt Zanobi di Benedetto STROZZI-val foglalkozik, akinek műveit sokáig a nagy Fra ANGELICO-nak tulajdonították. A kérdést MILANESI tisztázta 1878-ban. Kezét a San Marco

kolostor 19 kodexében ismerhetjük fel (75—175. sz.), melyeken 1446—1453-ig dolgozott Cosimo de MEDICI rendeletére. Kivételük igazat ad VASARI-nak, aki STROZZI-ban Fra ANGELICO tanítványát látja. Főművei a San Marco múzeumban lévő *Graduale* (758, 759. sz.) s a Biblioteca Nazionaleban őrzött *Missale* (776. sz.).

A San Marco részére készült karkönyvek készítésében az oklevél-tári adatok Filippino di Matteo TORELLI-t említik STROZZI munkatársa gyanánt. Ugyanez a TORELLI díszítette 1466-ban a Laurenziana egyik *Evangeliumát*, melynek díszítési módja alapján d'ANCONA ugyancsak TORELLI-nek tulajdonít több más kéziratot (778—784. sz.), köztük néhány olyat (779, 781. sz.), melynek szerzőjét már MILANESI is helyesen állapította meg. Fia, Giacomo TORELLI szintén miniálással foglalkozott s talán tőle való, mint már RONDONI állította, a San Marco múzeum egyik *Graduale*-ja (1051. sz.).

Sokkal kiválóbb művész volt Francesco d'Antonio DEL CHERICO, akivel a miniatura a nagy festészethez közeledett. A Santa Maria del Fiore részére STROZZI társaságában miniált nagyméretű liturgikus könyvekben (802—805. sz.), melyek 1463 és 1471 közt készültek, már teljesen kibontakozik művészete, melyben d'ANCONA két irányzatot különböztet meg. A tradíció által megállapított schémák szerint konstruált jeleneteknél a technikai kivétel gondossága és az arcok égi kifejezése tűnik fel, míg olyan jelenetek ábrázolásánál, ahol a művész szabadjára ereszhette képzeletét, sokkal sommásabb és szabadabb a technikai kidolgozás. Összesen 57 kodex díszítése tulajdonítható neki (785—841. sz.), de persze nem a maga egészében, hanem jobbra csak a figurális részben. Az 57 kézirat sorában 5 Korvin-kodexsel találkozunk; ezek a modenai Biblioteca Estense ORIGENES-e (814. sz.) és STRABO-ja (815. sz.), a bécsi Hofbibliothek REGIOMONTANUS-a (839. sz.) és a két wolfenbütteli Korvin-kodex (340, 341. sz.).

A firenzei miniatura csúcspontját a GHERARDO és MONTE testvérpár képviseli. GHERARDO a renaissanceban nem ritka sokoldalú tehetségek egyik képviselője. Jeles muzsikusként, jó latinistaként, derék festő és különösen nagyrabecsült mozaikművész volt. Mint miniátort bajos egész biztonságga jellemezni, mivel nagyrészt MONTE-val közösen dolgozott. Annyi kétségtelen, hogy MONTE sokkal termékenyebb volt e téren, mint GHERARDO, aki meglehetősen ifjan halt el 1497-ben. D'ANCONA három lajstromban próbálta egybeállítani egyrészt azokat a kéziratokat, melyeket a két testvér egyike vagy másika, vagy mindkettő közösen miniált

1497-ig, másrészt azokat a kodexeket, melyek diszítése MONTE munkája, de GHERARDO esetleges közreműködésével s végül azokat, melyek 1497 után készültek s így csakis MONTE számlájára írhatók. D'ANCONA azonban maga is oly kevésbé épít e megállapításokra, hogy a két művész munkájának csakis közös jellemzésére mert vállalkozni. Műveik erős flamand hatás alatt állanak, de az idegenből átvett elemek számos firenzei motivummal vannak összeolvasztva, ami teljesen eredeti összehatásra vezet. Kompozícióik erősen képszerűek s drámaiság dolgában csakis BOTICELLI szárnyalta túl őket. A testvérpárnak d'ANCONA 39 kódeket tulajdonít (1392—1430. sz.); ezek sorából négy való a Korvinából, ú. m.: a Laurenziana *Psalterium*-a (1393. sz.), mely a testvérpár egyik főműve, a MORGAN-gyűjtemény DYDIMUS-a (1423. sz.), a prágai Szent TAMÁS (1429. sz.) és a bécsi Szent JEROMOS (1420. sz.).

ATTAVANTE DEGLI ATTAVANTI-t (1452—1517.?) szerzőnk jóval kevesebbre becsüli, mint általában szokás. Igazságtalannak tartja azok felfogását, akik még ma is benne látják a XV. század végi firenzei miniatura legkiválóbb képviselőjét. Szerinte az a legnagyobb fogyatkozása, hogy nem tudott szabadulni néhány díszítő sablontól, melyet valószínűs egyhangúsággal ismételt meg folytonosan kompozícióiban. E kompozíciók mind azonos elemekből tevődnek össze, alakjai igen konvencionálisak és élettelenek. GHERARDO-val és MONTE-val ellentétben, akik közben festészettel is foglalkoztak, ATTAVANTE szinte kizárólag a miniaturára szorítkozott: műveiben hiába keressük a nagy festészet valamely reflexét, valamelyes illuziókeltésre való törekvést, az alakok lélektani elmélyítését, amit pedig a miniatura kis művészete nem egyszer túlzott mértékben valósított meg. Egyetlen miniaturnak sincs állandóbb és világosabb jellemző sajátága, mint neki; akár a színezésben, mely általában nyers és kevésbé harmonikus, akár a ruhadőzsetben, mely modoros és határozatlan, vagy a fejekben, melyek hússzíne lagymatag és hideg, szakálla és hajzata fehérrel kevert szürke, szemöldöke *accent circonflexe* módjára görbült, szeme fehérje pedig vakító fehér. E hiányok éles ellentétben állanak a díszítmények nagyszerűségével és eleganciájával, melyek, bármennyiszer is megismétli őket, nem szűnnek meg a dekoratív izlés valószínűs kis remekművei lenni. Ez a kritika azt mutatja, hogy d'ANCONA a miniatura igaz lényegének megítélésében hamis nyomon jár. A kéziratok kifestése nem nagy művészet, hanem iparművészet s még a képes jelenetektől is elsősorban dekoratív hatást, nem pedig képszerű benyomást várunk. Így tehát ATTAVANTE egyik leg-

tökéletesebb képviselője annak az iránynak, melyet a modern könyv díszítése és illusztrálása terén a mai iparművészet küzdött ki magának. Ki volt ATTAVANTE mestere, erre nézve megoszlanak a vélemények. VASARI szerint DON BARTOLOMMEO DELLA GATTA, MILANESI szerint pedig FRANCESCO DEL CHERICO. Egyik nem valószínű, legalább művészete egyikkel sem rokon. REINACH nagyobb valószínűséggel VEROCCHIO-ban keresi mesterét, akinek műtermében ismerkedhetett meg LEONARDO DA VINCI-vel; d'ANCONA viszont Domenico GHIRLANDAIO művészetével való kapcsolatára utal. Rendkívül termékenységet fejtett ki: d'ANCONA 169 művét sorolja fel (1321—1598. sz.) s ebből 27 kétségtelenül MÁTYÁS király rendeletére készült, aki kitűnő forma érzékével nagyrabecsülte a díszítő művészet e nagy mesterét. MÁTYÁS számára készült művei közül főleg a bruxellesi Bibliothèque royale *Missalé*-ja (1574. sz.), a Vatikán *Missalé*-ja (1571. sz.) s a velencei Biblioteca Nazionale MARCIANUS CAPELLÁ-já (1573. sz.) válik ki.

ATTAVANTE modorával rokon a firenzei Fra EUSTACHIO munkássága, aki 1555-ben halt el. D'ANCONA 9 munkáját ismeri (1601—1609 sz.). Végül: Giovanni és Francesco BOCCARDINO, az apa és fiú tevékenységét méltatja (1610—1682. sz.), akiknek termékeny munkásságával bezárul a nagy firenzei mesterek sora. Szerzőnk szerint nem lehetetlen, hogy az id. BOCCARDINO MÁTYÁS királyunknak is dolgozott, bár egyetlen kétségtelen Korvin-kodex sem tulajdonítható neki. De d'ANCONA valószínűnek tartja, hogy a Laurenzianában lévő több BOCCARDINO díszítette kézirat közül egyik-másik szintén eredetileg MÁTYÁS király rendeletére készült. Sajnos, ez a feltevés nagyon is problematikus értékű. Ép így az szerzőnk ama véleménye, hogy a MEDICI-ek birtokában volt ATTAVANTE-kodexek nagy része szintén eredetileg a Korvina számára készült. Ez csakis a Laurenzianában lévő arra a három vagy négy kodexre áll minden kétséget kizáróan, melyek kolofonja kifejezetten mondja, hogy MÁTYÁS rendeletére készültek.

D'ANCONA ezenkívül bővebben ismertet több alakos ábrázolásokkal is díszített kéziratot, köztük nem egy művészeti szempontból jelentős alkotást, melyek szerzősége merőben ismeretlen s ezzel kapcsolatban felsorolja azoknak a firenzei miniatoroknak a neveit, akikről fennmaradtak ugyan levéltári adatok, de akiknek műveit mindmáig nem sikerült felkutatni. A két lista egymással kapcsolatba hozatala meddő munka volna, amitől d'ANCONA méltán tartózkodott. Végül a Firenzében készült kodexek egy igen tekintélyes, bár művészileg kevésbé jelentős cso-

portját azok a kéziratok teszik, melyek fődiszító motivuma a csigavonal.

A 109 fénynyomatú képestábla túlnyomó része figurális jelene-
teket ábrázol s igen kevés tér maradt a pusztán díszítő elemek reprodukálására, melyekre d'ANCONA általában kevés súlyt helyez. Σ.

Pitroff Pál: *A győri sajtó története (1728—1850)*. Győr szab. kir. város kiadása, 1915. (Nitsmann Józset [Streibig utóda] könyvsajtója.) 8-r. 150 l. 6 k.

Szerző műve címében kettős értelemben használja a «sajtó» szót, egyfelől a győri könyvnyomatás multját vázolja keletkezése évétől, 1728-tól a mult század derekáig, másfelől a győri időszaki irodalom történetéhez nyújt adalékokat. Mindehhez az adatokat egyfelől a városi és az országos levéltár, másrészt Kovács Pál irói hagyatéka szolgáltatta, ahonnan szerző bőségesen, de azért kellő diszkrécióval merített.

A győri könyvnyomatás megalapítása az 1726-ban győri püspökké kinevezett SINZENDORF Fülöp Lajos nevéhez fűződik, akinek egyik legelső ténykedése az volt, hogy STREIBIG József Antalnak, az 1725 körül Szombathelyt megtelepedett s ott csak tengődő nyomdásznak kieszközölte a Győrött való megtelepedés jogát. III. KÁROLY helyt adott a kérelemnek s fölhatalmazta STREIBIG-et, hogy Győrött is létesíthessen könyvnyomatóműhelyt s egyúttal címtáras latin és német naptárak kiadására is följogosította. Ez engedély alapján valószínűleg 1728-ban költözött át STREIBIG Szombathelyből Győrrre; első ismeretes győri nyomtatványa egy 1730-ból való *Schematismus*. Nyomdájának második terméke, a *Rituale Jaurinense* 1731-ben látott napvilágot. Az öreg STREIBIG már 1737-ben átadja fiának, Gergely Jánosnak az üzletet. Ez utóbbinak szinte fél-százados működése örökös perpatvarkodás közt telt el. Szerző meglehetősen hosszasan ismerteti a pereket, melyek főleg a kalendáriumok kinyomatásának privilégiuma körül forognak. Az ifjabb STREIBIG-nek a pozsonyi SPAISER Ferencsel és LANDERER Mihállyal, a soproni SIESS Gergely Jánossal és a budai LANDERER Lipót Ferencsel voltak rá nézve változóan szerencsés kimenetelű pörei. Az ifjabb STREIBIG 1737 óta állandóan kinyomatta Schreibkalenderét, mely még ma is él Győrött; latin naptáraitól 1739 óta van tudomásunk s az utolsó évfolyam 1787-ben jelent meg belőle. PITROFF bővebben ismerteti a latin naptár beosztását és tudományos anyagát, majd áttér STREIBIG-ék magyar naptára, *A házi és úti új kalendárium* tüzetes ismertetésére, melynek leg-